

**ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**Організаційно-методична діяльність
методичного кабінету щодо створення умов
для розвитку педагогічної ініціативи,
самоосвіти педагогічних працівників**

**ЧЕРКАСИ
2010**

Укладачі : Дзюбак Р.М., заступник директора ЧОПОПП;
Гладка Н.М., завідувач лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій ЧОПОПП

Рецензенти: Лісова Н.І., кандидат педагогічних наук,
заступник директора ЧОПОПП з питань моніторингу якості освіти та незалежного оцінювання;
Чиркова С.І., методист лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій ЧОПОПП.

Посібник містить теоретичні основи самоосвітньої діяльності педагогічних працівників та матеріали узагальненого досвіду роботи методичного кабінету відділу освіти Уманського міськвиконкому щодо самоосвіти, формування інформаційної культури педагогічних працівників закладів освіти міста.

Рекомендовано для вчителів, заступників директорів з навчально-виховної роботи, директорів закладів освіти та методичних працівників.

Затверджено на засіданні Вченої ради інституту.
Протокол № 3 від 30.08.2010 року

ЗМІСТ

I. Теоретичні основи самоосвітньої діяльності педагогічних працівників....	2 - 8
II. З досвіду роботи методичного кабінету відділу освіти Уманського міськвиконкому щодо самоосвітньої діяльності педагогічних працівників	
1.Роль самоосвіти у розвитку педагогічної ініціативи працівників навчальних закладів.....	8 - 10
2.Етапи самоосвіти. Реалізація самоосвітньої діяльності педагогічних працівників.....	11 - 14
3. Роль курсової підготовки у самоосвіті вчителя.....	14 - 20
4.Співпраця загальноосвітніх навчальних закладів з ВНЗ.....	20 - 25
5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як один із шляхів розвитку самоосвіти вчителя.....	26 - 30
6.Забезпечення методичною літературою. Робота з літературними джерелами.....	30 -31
III. Висновок.....	31
IV.Список використаної літератури.....	32

I. Теоретичні основи самоосвітньої діяльності педагогічних працівників

Проблема самоосвіти вчителя є багатогранною. Її значущість (у навчанні) знайшла своє відображення як у класичній педагогічній спадщині (Ф.-А. Дістервег, Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський), зарубіжній педагогічній науці (І.Г. Герде, В. Оконь та ін.), так і у вітчизняній науковій думці (В.К. Буряк, В.А. Козаков та ін.).

Проблема самовдосконалення особистості засобами навчання привертає увагу багатьох дослідників. Сутність, структуру та зміст самоосвіти обґрунтовано у працях О.І. Кочетова, П.Г. Пшебильського, Є.П. Тонконової, Я.С. Турбовського. Психологічні основи самоосвіти (мотиви, готовність) досліджені О.Я. Аретом, В.К. Буряком, А.К. Громцевою, Ю.М. Кулюткиним, Н.О. Половниковою, Л.І. Рувінським, П.С. Сухобською, А.В. Усовою.

Питання професійної самоосвіти, зокрема застосування психолого-педагогічних знань у самоосвітній діяльності вчителя, самоосвіта молодого вчителя як умова вдосконалення його професійної діяльності та неперервності його освіти розкриті М.М. Заборщиковою, Б.П. Зязиним, Д.А. Казихановою, І.Л. Наумченко. Проблема оптимізації взаємозв'язку післядипломного навчання та самоосвіти вчителів у системі підвищення кваліфікації висвітлена Н.В. Косенко, Ю.В. Кричевським, В.І. Кубинським, В.Б. Новичковим, Т.М. Симоною, П.В. Худоминським.

Проблема самоосвітньої діяльності охоплює широкий спектр питань. Проте питання організації самоосвітньої діяльності вчителів у системі підвищення кваліфікації та чинників, що впливають на її динаміку, є практично нерозробленими і потребують комплексного вивчення та створення якісно нової моделі самоосвітньої діяльності вчителя, яка б відповідала новим соціальним, освітнім, культурно-просвітницьким тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму і компетентності, соціальної відповідальності, формуванню загальнолюдських ціннісних орієнтацій учителів.

Для розв'язання проблеми самоосвітньої діяльності вчителя велике значення має вивчення, теоретичний аналіз і творче використання історії становлення та розвитку самоосвітньої діяльності вчителя у системі вищої педагогічної освіти в Україні з урахуванням специфічно-регіональних та конкретно-історичних умов.

На основі аналізу різних підходів до дослідження самоосвітньої діяльності виділяємо три загальних напрями, в межах яких це питання розглядається впродовж значного періоду часу - з 1802 року по 2007 рік. Це гуманістичний, дидактико-методичний та психолого-дидактичний аспекти.

Засновником першого із вказаних напрямів – **гуманістичного** – прийнято вважати давньогрецьких вчених (Архімеда, Сократа, Платона та ін.), які вважали, що розвиток мислення людини здійснюється якісно лише у процесі самостійного вдосконалення особистості, а розвиток її здібностей – на основі самопізнання.

Ідеї самостійної пізнавальної діяльності як засобу розвитку людини розвинено наприклад, у працях Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Г.С. Сковороди та ін. Ф.-А. Дістервег зауважував: “Людина лише до тих пір здатна насправді виховувати та навчати, доки сама працює над своїм особистим вихованням та освітою”.

Особливого значення самоосвіті надавав Г.С. Сковорода, який відзначав: “...якщо хочеш виміряти небо, землю та море, починай з виміру себе”. Самопізнання він розглядав не як самоціль, а як “міцну зброю морального самовдосконалення, усвідомлення людиною своєї ролі, свого місця у природі та суспільстві”. Пізнавати себе самого, віднайти у самому собі особистість – ось до чого завжди закликав філософ. Г.С. Сковорода підкреслював, що “самопізнання духовно перевтілює людину із раба своїх звичок та пристрастей у “справжню”, “духовну” людину. Ті ж з нас, хто не займається самоосвітою, мало чим відрізняються від тварин та втрачають свою людську сутність” .

Другий – **дидактико-методичний** - напрям започаткований у працях Я.А.Коменського. Ним розроблено організаційно-практичні аспекти залучення особистості до самопізнання. Предметом теоретичного обґрунтування визначених положень є процес викладання (діяльність учителя) без достатньо глибокого дослідження діяльності того, хто навчається. Цей напрям розвивається впродовж багатьох століть та продовжує досліджуватися сучасною дидактикою.

Характерною особливістю третього напрямку – **психолого-дидактичного** – є самостійна діяльність особистості як предмет дослідження разом із вивченням педагогічних засобів та методів, з допомогою яких вона здійснюється. Він започаткований у працях К.Д. Ушинського, його психолого-педагогічні ідеї близькі до положень сучасної дидактики з питань сутності самостійної діяльності.

Таким чином, можемо зробити висновок, що на всіх етапах розвитку проблема організації професійної самоосвітньої діяльності визначалася та розв’язувалася відповідно до конкретної історичної, соціокультурної ситуації в державі, тобто від зародження самоосвіти як суто соціального явища (протягом 1802-1917 рр.) до створення системи спеціальної підготовки вчителів до професійної самоосвітньої діяльності (протягом 1917-2004 рр.).

У педагогічній літературі зустрічаємо такі взаємопов’язані поняття, як “освіта”, “самоосвіта” та “самостійна навчальна робота”. На основі категорійного аналізу визначимо взаємозв’язок між ними.

Визначити відмінність між зазначеними поняттями допоможе їх розмежування, здійснене А.К.Громцевою, П.І.Підласим, Н.А.Половниковою, Г.Н.Серіковим, А.В.Усовою.

Освітою називається процес засвоєння систематизованих знань, умінь та навичок, спрямованих на формування світогляду або процес та результат завершеного навчання .

На основі узагальнення наявного понятійного загалу **самоосвітою** назвемо такий специфічний вид діяльності, в ході якої завдяки самостійному

визначенню цілей особистість задовольняє власні пізнавальні потреби або вдосконалює власні здібності, якості та властивості.

Самостійною навчальною діяльністю вважаються різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на навчальних або позакласних заняттях за завданнями вчителя під його керуванням, однак без його безпосередньої участі. Реалізація цих настанов вимагає від особистості, яка навчається, активної розумової діяльності, самостійного виконання різних пізнавальних завдань, застосування раніше засвоєних знань на основі педагогічного керівництва.

Аналіз самостійної роботи та самоосвіти особистості дозволяє зробити висновок, що це - складні види діяльності, тісно пов'язані між собою.

Дійсно, у визначенні обох понять підкреслюється діяльнісний характер формування особистості, але під час самостійної роботи вказаний процес відбувається на основі досягнення цілей, поставлених іншою особою - викладачем; в ході самоосвітньої діяльності – відповідно до задумів особистості.

Принципова відмінність між самоосвітою та самостійною роботою полягає в тому, що в ході самоосвітньої діяльності особистість виступає суб'єктом своєї діяльності у досягненні самостійно визначених цілей, які і складають головний мотив самоосвітньої діяльності, в ході самостійної роботи цілі перед особистістю ставить керівник.

Дослідження визначеної проблеми потребує насамперед проведення логіко-семантичного аналізу поняття "самоосвіта". Цей термін увійшов до російської та української мов у 30-60-х рр. XIX ст. Дослідник Ю.С. Сорокін вважає, що інтенсивне включення у книжкову лексику слів із першою займенниковою частиною "само" зумовлене позамоделюваними чинниками, а саме "особливою увагою до будь-яких проявів духовних процесів окремої особистості та до розвитку активної діяльнісної першооснови загальнополітичного життя".

С.І.Ожегов у "Словнику російської мови" тлумачить самоосвіту як "здобуття знань на основі самостійних занять, без дозволу викладача". Дещо ширшим можна вважати визначення, подане в Українському педагогічному словнику: "Самоосвіта – самостійна освіта, отримання системних знань у певній галузі науки, техніки, культури, політичного життя та ін., яка передбачає безпосередній інтерес особистості в органічному поєднанні із самостійністю у вивченні матеріалу".

Самоосвіта як педагогічна категорія розглядалася спершу як додаток (доповнення, підсистема, частковий прояв) категорії освіти і застосовувалася для розв'язання конкретних освітніх завдань: формування волі, усунення недоліків, розумового самовдосконалення (А.А. Веденов, В.М. Екземплярський, С.М. Реверс). Ідея взаємозв'язку освіти та самоосвіти знайшла свій подальший розвиток у роботах О.Я. Арета, О.О. Бодальова, А.Г. Ковальова, О.І. Кочетова, В.І. Селівсенова та ін. Сутність, структура та зміст самоосвіти відображені в дослідженнях Т.Г. Браже, М.В. Башкірової,

Л.І. Боженко, М.М. Заборщикової, А.К. Моркової, П.Г. Пшебильського, Р.П. Сеульського, Я.С. Турбовського.

М.Д.Касьяненко визначає самоосвіту як цілеспрямований процес самостійного оволодіння цілісною системою знань і умінь, поглядів і переконань, прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих та суспільних інтересів.

А.К.Громцева розглядає самоосвіту як цілеспрямовану самою особистістю систематичну пізнавальну діяльність з метою розвитку освіченості. Категорійні ознаки цілеспрямованості та систематичності вказують у цьому випадку на керувану самою особистістю характер самоосвіти. У даному тлумаченні поняття “самоосвіта” зосереджено увагу на тому, що вона здійснюється згідно з внутрішніми потребами особистості та за її власним бажанням.

Різні підходи до визначення самоосвіти дозволяють розглядати це поняття як:

- форму отримання та поглиблення знань (Г.Б. Бичкова, С. Лебедєв);
- процес розвитку інтелектуальних якостей та розумових здібностей (О.І. Кочетов);
- вид пізнавальної діяльності (І.Ф. Гончаров, Н.В. Косенко, П.Г. Пшебильський);
- засіб саморозвитку творчої особистості, керування її розумовою діяльністю (Л.І. Рувінський).

Розглянемо основні підходи до визначення поняття “самоосвіта” щодо його змісту та тлумачення.

Вважаємо, що зазначені категорійні ознаки терміна не протиставляються одна одній, оскільки відображають багатозначність поняття, що розглядається. Окрім цього, аналіз трактувань поняття “самоосвіта” дозволяє виокремити три різних підходи до його тлумачення. **Перший** з них характеризує самоосвіту як цілеспрямовану, плановану самостійну роботу вчителя з метою підвищення своєї професійної майстерності (М.М. Заборщикова, В.В. Новічков, П.Г. Пшебильський). У цьому випадку самоосвіта розглядається як суто професійна функція, а мета її здійснення пов’язується з підвищенням продуктивності педагогічної діяльності. **Другий**, більш ширший підхід, дозволяє тлумачити поняття “самоосвіта” як “процес цілеспрямованого та систематичного поліпшення, вдосконалення, розвитку себе та своєї діяльності” (Н.В. Козієв та ін). У цьому трактуванні саме особистісний характер самоосвіти як саморозвитку передбачає наявність процесу самопізнання (Ю.М. Кулюткін, Г.С. Сухобська). Керуючись **третьім** підходом, можна розглядати самоосвіту як вид, форму, засіб пізнавальної діяльності (Л.Г. Борисова, Г.Б. Бичкова, А.П. Владиславлев, П.Г. Пшебильський).

Отже, враховуючи психологічний та педагогічний аспекти вирішення проблеми, специфіку самоосвіти, можна зробити **такі висновки:**

1. Самоосвіта є результатом освіти і обов’язковою умовою ефективності останньої. Взаємозв’язок процесів освіти і самоосвіти зумовлений тим, що:
 - самоосвіта сприяє накопиченню знань, формуванню інтелекту, розвитку розумових сил та здібностей;

- самоосвіта є інформативним процесом, є складовою розумового самовиховання, завдяки якому виробляються якості, необхідні для успішного оволодіння знаннями.

2. Самоосвіту не можна ототожнювати з самостійною роботою, тому що самоосвіта є цілеспрямованим добровільним удосконаленням особистості в сфері науки, культури з допомогою самостійної та науково-дослідницької діяльності. Таким чином, самостійна робота є одним із засобів самоосвіти.

Зазначене вище дозволяє трактувати самоосвіту як вид пізнавальної діяльності, яка характеризується активністю, самостійністю, добровільністю та спрямованістю на вдосконалення розумових здібностей, формування культури розумової праці.

II. З досвіду роботи методичного кабінету відділу освіти Уманського міськвиконкому щодо самоосвітньої діяльності педагогічних працівників

1. Роль самоосвіти у створенні умов для розвитку педагогічної ініціативи педагогічних працівників

Сучасна школа, життя її, за словами народного вчителя О.А. Захаренка, - «то маленька історія держави, суспільства, в якому відбуваються великі зміни».

Учитель, за В.О.Сухомлинським, який не вміє проникати мисленнєво у глибину фактів, причинно-наслідкові зв'язки між ними, не вміє швидко орієнтуватися у суттєвих змінах суспільства, неминуче перетворюється у ремісника.

Знання, отримані за роки навчання у вищому навчальному закладі, із часом забуваються, втрачають значущість. Велику роль для усунення розриву між теорією і практикою відіграє науково-методична підготовка вчителя у системі післядипломної педагогічної освіти.

Самоосвітня діяльність педагога сучасної школи, яка дуже швидко реформується, теж потребує постійного оновлення, досконалості. Однією з необхідних умов ефективності реалізації діяльності кожного учителя є його самоосвітня діяльність.

На учителеві сконцентрована увага школярів, батьків, громадськості, тому він повинен бути більш досвідченим, постійно розвивати свій творчий потенціал, педагогічну майстерність, підвищувати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень.

Створення ефективної системи самоосвіти учителів – це одне із найголовніших завдань методичної роботи у школі та методичної служби взагалі. Самоосвітньою діяльністю педагога є різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності. Це цілеспрямована, спланована робота вчителя з метою підвищення своєї професійної майстерності, продуктивності педагогічної діяльності.

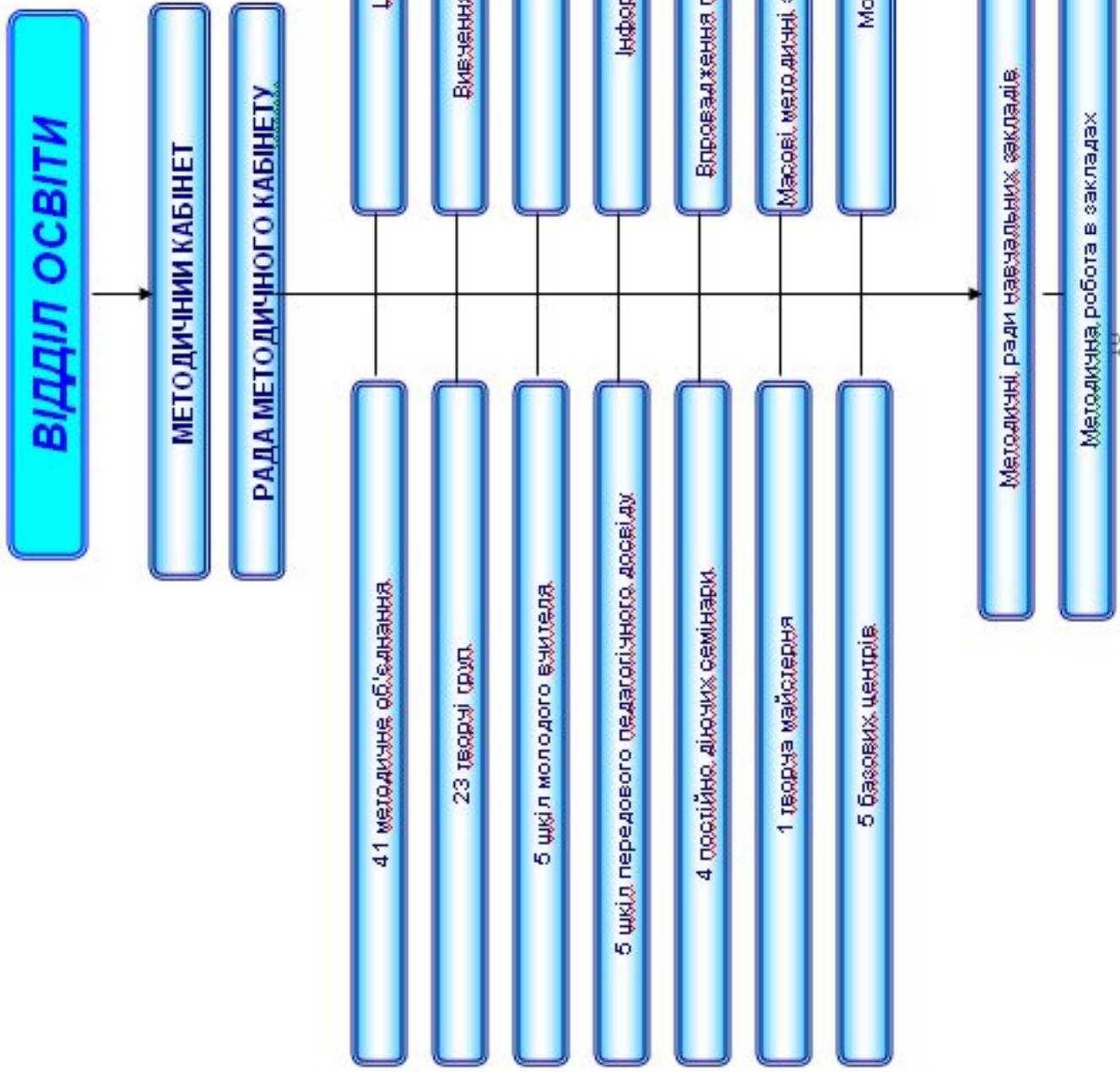
Проте самоосвіта вчителя повинна бути вміло контрольована. Для формування завдання самоосвіти кожного учителя необхідно провести

професійне діагностування, яке допоможе означити тему самоосвіти. Діагностування проблемних галузей може проводитись як у формі співбесіди, так і за результатами атестації працівника, або відвідування його уроків. Головне – це вмотивованість вибору теми самоосвіти. Кожному вчителю може бути представлена анкета на виявлення теми самоосвіти. Після окреслення теми учитель складає індивідуальний план самоосвіти. Особливу увагу потрібно приділити тому, щоб обрана тема самоосвіти була комплексною, тобто вона повинна мати, наприклад, професійну, виховну та психологічну складові.

У методичному кабінеті відділу освіти Уманської міської ради (начальник відділу освіти - Валентина Вікторівна Новак; завідувач методичного кабінету – Трохименко Інна Михайлівна) створені належні умови для розвитку самоосвіти педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів. Систематично здійснюється організаційна та науково-методична робота в системі підвищення професійного рівня, фахової майстерності педагогів, значну увагу надається пошуку раціональних форм та методів роботи з учителями, вивченню та поширенню передового педагогічного досвіду освітян міста.

Методична робота у місті сконцентрована навколо **проблеми „Від інноваційних технологій освіти через педагогічну майстерність учителя до формування всебічно розвиненої особистості учня”**.

2. Реалізація самоосвітньої діяльності вчителя. Етапи самоосвіти

Самоосвіта є результатом освіти і обов'язково умовою її ефективності. Самоосвіта сприяє накопиченню знань, формуванню інтелекту, розвитку розумових сил та здібностей, є інформативним процесом, складовою розумового самовиховання, завдяки якому виробляються якості, необхідні для успішного оволодіння знаннями.

Самоосвіта – це самостійно надбані знання із різних джерел з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб загальноосвітньої школи. Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом такої роботи виступає ефект розвитку учнів, а не тільки власне самоудосконалення в особистому та професійному планах.

Велика роль у процесі професійного зростання вчителя належить самоосвіті. Основними принципами самоосвітньої роботи педагога на всіх етапах удосконалення його професійної майстерності є:

- комплексне вивчення питань теорії, наукових основ предмета, питань психології, дидактики, теорії виховання;
- поєднання науково-теоретичної підготовки з оволодінням навички практичної діяльності;
- взаємозв'язок освіти з творчими пошуками;
- поєднання самостійних занять учителя з участю його в різноманітних колективних формах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

До форм самоосвіти належать: поглиблена підготовка до уроків; виконання докурсових та міжкурсових завдань; заняття на очно-заочних курсах; виступи на семінарах з доповідями; систематичне читання книг та періодичних видань.

Самоосвіта дає позитивні результати у тому разі, якщо вона здійснюється цілеспрямовано, планомірно і систематично. Стимулювання самоосвіти вчителів доцільно вирішувати з допомогою атестації. Через різні організаційні форми атестований представляє результати і визначає мету та перспективу.

Організація самоосвіти вчителя залежить від рівня його підготовки, визначення проблеми, мети вдосконалення його педагогічної майстерності, вибору форм і способів узагальнення досвіду, опанування методики впровадження самоосвітньої діяльності через **такі етапи:**

- 1. Діагностико-прогностичний (установчий)** передбачає створення певного настрою до самостійної роботи; вибір мети, виходячи з науково-методичної проблеми школи; формулювання особистої індивідуальної теми, осмислення послідовності своїх дій. На даному етапі проводиться діагностика утруднень педагога, розробка концептуальних основ, проводиться участь у навчальних та установчих семінарах.
- 2. Організаційний (навчаючий)** передбачає створення матеріальних умов, підготовку науково-методичних матеріалів, інструментарію. Педагог знайомиться з психолого-педагогічною та методичною літературою з обраної проблеми освіти.
- 3. Практичний** передбачає послідовне вирішення всіх завдань. Моніторинг та корекцію. На даному етапі роботи відбувається нагромадження

педагогічних фактів, їх добір та аналіз, перевірка нових методів роботи, постановка експериментів. Практична робота продовжує супроводжуватися вивченням літератури.

4. Узагальнюючий передбачає дослідження ефективності, аналіз результативності, розробку прогнозу. Це теоретичне осмислення, аналіз та узагальнення нагромаджених педагогічних фактів. На даному етапі доцільно організувати колективне обговорення прочитаної педагогічної літератури; творчі звіти про хід самоосвіти на засіданнях методичних об'єднань. Це теоретичне осмислення, аналіз та узагальнення нагромаджених педагогічних фактів. На даному етапі доцільно організувати колективне обговорення прочитаної педагогічної літератури; творчі звіти про хід самоосвіти на засіданнях методичних об'єднань; відвідування з наступним обговоренням відкритих уроків з обраної теми та інші колективні форми роботи.

5. Підсумково-контрольний передбачає узагальнення самостійної роботи вчителя, узагальнення спостережень, оформлення результатів. При цьому головним виступає опис проведеної роботи й установлених фактів, їх аналіз, теоретичне обґрунтування результатів, формулювання загальних висновків та визначення перспектив у роботі.

Система самоосвітньої роботи вчителя включає поточне і перспективне планування; підбір раціональних форм та способів засвоєння і збереження інформації; оволодіння методикою аналізу і способами узагальнення свого та колективного педагогічного досвіду; поступове освоєння методів дослідницької та експериментальної діяльності.

Плани самоосвіти вчителів містять: перелік літератури, яку планується опрацювати; визначені форми самоосвіти; термін завершення самоосвіти; передбачувані результати (підготовка доповіді, виступ на засіданні методичних об'єднань, поурочне планування, опис досвіду роботи, оформлення результатів у вигляді звіту).

Матеріал, зібраний у процесі самоосвіти, розподіляється на окремі теми і зберігається у вигляді карток, спеціальних зошитів, тематичних папок, особистих педагогічних щоденників. У процесі самоосвітніх занять педагогічні працівники удосконалюють вміння працювати з різними літературними джерелами, роблять відповідні виписки, складають конспекти, тези прочитаного, розгорнуті плани та анотації.

У шкільних методичних кабінетах на допомогу вчителям у їхній самоосвітній діяльності формується банк матеріалів; списки рекомендованої для самоосвітнього опрацювання літератури; матеріали з передовим педагогічним досвідом; різні варіанти планів з самоосвітньої роботи; тексти доповідей; зразки рефератів за наслідками самоосвітньої діяльності, конспектів літературних джерел; новинки психолого-педагогічної літератури.

Показники ефективності педагогічної самоосвіти – це, насамперед, якість організованого вчителем навчально-виховного процесу та професійно-кваліфікаційне зростання педагога.

Методичною службою міста підбрані матеріали щодо ефективного здійснення самоосвітньої діяльності вчителів: плани, пам'ятки, рекомендації, списки рекомендованої літератури тощо.

План самоосвіти:

1-й рік. Опрацювати науково-педагогічну літературу з проблеми (додаток № 1).

2-й рік. Ознайомитись з ППД роботи вчителів з проблеми та відібрати елементи ППД для опрацювання та впровадження (додаток № 2).

3-й рік Скласти анотовану картотеку науково-педагогічних публікацій з проблеми (додаток № 3).

4-й рік. Розробити рекомендації для медпрацівників (додаток № 4).

5-й рік. Скласти творчий звіт по виконанню плану самоосвіти (додаток № 5).

Пам'ятка по організації самоосвітньої діяльності

Додаток 1

Список рекомендованої літератури

1. _____
2. _____

Додаток 2

ППД роботи вчителів з проблеми

№ п/п	Автор досвіду	Адреса ППД	Тема ППД	Де знаходиться матеріал
-------	---------------	------------	----------	-------------------------

Додаток 3

Анотована картотека науково-педагогічних публікацій з проблеми

№ п/п	Назва посібника	№	Рік	Видання	Назва статті	Автор	Стр.
-------	-----------------	---	-----	---------	--------------	-------	------

Додаток 4

Рекомендації для педагогічних працівників

1. _____
 2. _____
- _____
- _____

Додаток 5

Творчий звіт з виконання плану самоосвіти

1. У зв'язку з чим виникла думка про роботу з проблеми?
2. Назвіть імена вчителів, у кого Вам довелося побувати на уроках, творчих звітах?
3. Яка кінцева мета була поставлена перед початком роботи над проблемою?
4. Скільки років і в яких класах вивчається дана проблема?
5. Скільки класів і учнів охоплено перевіркою?
6. З передовим педагогічним досвідом яких вчителів з проблеми Ви ознайомлені?
7. Досвід кого з вчителів Вас зацікавив та що конкретно Ви взяли для своєї роботи?
8. Які форми і прийоми роботи з учнями на уроках змінились? Як?
9. Які методи роботи з учнями обирались переважно Вами?
10. Наведіть конкретні приклади роботи над Вашою проблемою.
11. Яку літературу Ви використовували для роботи над темою?
12. Щоб Ви хотіли порекомендувати своїм колегам щодо вдосконалення їхньої творчої майстерності з даної проблеми?
13. Ваша думка про ефективність проведеної роботи.

3. Роль курсової підготовки у самоосвіті вчителя

У місті створено належні умови для проходження курсової підготовки педагогічних та керівних кадрів. Робота планується на календарний рік та на перспективу (5-річний план), чому сприяє добре налагоджений зв'язок з керівниками шкіл, вчителями та ОІПОПП.

Методичний кабінет надає інструктивно-консультативну допомогу керівним та педагогічним кадрам у підготовці до проходження курсів підвищення кваліфікації: вибір проблематики та форми курсової підготовки, опрацювання планів самоосвітньої роботи, розробка педагогічних проєктів, курсових робіт.

Ефективними є такі форми підготовки педагогічних працівників:

- **у курсовий період** - пролонговані, проблемно-тематичні чи авторські курси;
- **у міжкурсний період** - навчальні тренінги, семінари-практикуми, круглі столи, презентації, конференції, зустрічі, обмін досвідом, майстер-класи, конкурси на кращий педагогічний проект.

Організаційними формами навчання педагогічних працівників міста у системі підвищення кваліфікації є:

- курсове навчання:

курси підвищення кваліфікації вчителів міста, що проводяться на базі Черкаського ОІПОП, ставлять за мету сприяти засвоєнню загальнотеоретичної бази, що включає соціально-гуманітарний, професійний, спеціальний та контрольнo-узагальнюючий блоки, передбачити вивчення нових тенденцій у психології, загальній педагогіці, педагогічних технологіях, педагогічній практиці та ін.

Курсове навчання педагогічних працівників міста здійснюється за такими формами: очна, очно-дистанційна та заочна.

- проблемно-тематичне навчання:

проблемно-тематичні та авторські курси, робота авторських шкіл передового педагогічного досвіду, пролонгованих курсів включають блок спеціальних дисциплін і тем, перелік яких може змінюватися залежно від практичної спрямованості курсового підвищення кваліфікації вчителів та обраної спеціалізації;

- міжкурсове навчання:

конференції, науково-теоретичні семінари, інтернет-семінари, семінари-практикуми, психолого-педагогічні семінари, тренінгові заняття, інструктивно-методичні наради, круглі столи, майстер-класи, що забезпечують учителів новітніми знаннями про особливості педагогічної діяльності;

Психолого-педагогічний практикум членів творчої групи по забезпеченню наступності "Дитячий садок - школа"

Засідання творчої групи вчителів біології

*Методичний фестиваль,
ЗОШ №14*

*Майстер-клас для вчителів
початкових класів проводить
Савченко О.В., міська гімназія*

- **дистанційне навчання** як самостійна форма роботи вчителя.
Дистанційною формою навчання передбачені завдання, виконуючи які, вчитель здійснює самоконтроль та перевірку здобутих знань і набутих вмінь за допомогою спеціально створеної програми навчання.

Періодичність підвищення кваліфікації вчителів, яка здійснюється, згідно з Положенням про атестацію педагогічних працівників не рідше як один раз на п'ять років, не відповідає зростаючим потребам освітян щодо поповнення, відновлення та поглиблення професійних знань, умінь та практичних навичок. У період переходу на новий зміст, структуру та 11-річний термін навчання в загальноосвітніх навчальних закладах актуальним стає систематичне набуття нових знань, оволодіння інформаційними технологіями, мультимедійними засобами навчання, інтерактивною методикою вивчення багатьох наукових галузей. Вирішення цієї проблеми можна знайти через добре відому в усьому світі систему дистанційного навчання, яка має багато переваг над традиційним навчанням.

Протягом 2008/2009, 2009/2010 навчальних років на базі міського відділу освіти організовано проходження курсової підготовки за дистанційною формою навчання для педагогічних працівників загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів. Курси підвищення кваліфікації вчителів початкового навчання та вихователів дошкільних навчальних закладів проходять у 3 етапи:

- **настановча сесія** (3 дні) – відбувається читання лекційного матеріалу з основ педагогіки, психології та фаху;
- **міжсесійний період** (3 місяці) – відводиться на опрацювання літератури, підготовку та виконання курсових завдань. Завдання, виконані педагогами оцінюються за 100-бальною системою. Завдання включають питання педагогіки, психології, фаху, презентацію та опис власного педагогічного досвіду, додатково враховується участь педагога в Інтернет-семінарах, конференціях;

- **залікова сесія** (2 дні) – відводиться для начитки заключних лекцій, здачі залікових завдань.

Курсову підготовку протягом даного періоду пройшли:

2008/2009 н.р. – 28 вч. поч. навчання, 48 вихователів;

2009/2010 н.р. – 26 вч. поч.навчання, 49 вихователів.

Специфікою дистанційного навчання є наявність середовища або засобів, за допомогою яких відбувається спілкування викладача і тих, хто навчається. Інформаційно-навчальне середовище дистанційного навчання розуміється як сукупність системно організованого, розподіленого забезпечення засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмового й організаційно-методичного забезпечення, зорієнтованого на задоволення освітніх потреб користувачів.

Такими засобами можуть бути:

Основними перевагами очно-дистанційного навчання на основі комп'ютерних телекомунікацій (порівняно зі звичайною заочною освітою) є:

- забезпечення зручними засобами для навчання або спілкування;
- широкі можливості для групової роботи;
- більш успішне спілкування з викладачем (методистом);
- скорочення часу для відповіді викладача (методиста);
- вільний доступ слухачів до бази даних, бібліотечних каталогів та інших інформаційних ресурсів;
- зручність щодо ведення особистих справ слухачів;
- можливість швидкого отримання і надсилання домашніх завдань;
- можливість проходити тестування в режимі прямого доступу.

Моделі дистанційної освіти

Основою дистанційного навчання є цілеспрямована та контрольована інтенсивна праця того, хто навчається, в зручному для нього місці, в зручний для нього час, за індивідуальним розкладом, користуючись при цьому комплектом спеціальних засобів навчання та маючи узгоджену можливість контакту з викладачем (за допомогою телефону, електронної або звичайної пошти, а також очно).

Як і інші типи навчання, різні моделі дистанційного утворення будуються з урахуванням основних компонентів процесу навчання:

- викладання змісту предмета;
- взаємодія з викладачами;
- виконання практичних завдань.

Кожна модель дистанційної освіти застосовує технології, які тим чи іншим чином впливають на ці компоненти. Для завдань післядипломної педагогічної освіти найдоцільнішими можуть стати такі моделі:

1. Модель «самостійне навчання», яка звільняє слухачів від необхідності знаходитися у визначеному місці у визначений час. Слухачі отримують доступ до комплекту матеріалів, який містить детальну програму та виклад змісту курсу, можливість звертатися до співробітника інституту, який здійснює керівництво, відповідає на запитання й оцінює роботу. Контакт між студентом і ме-

тодистом досягається завдяки використанню телефону, комп'ютерних Інтернет-конференцій, електронної і звичайної пошти.

Найважливіші характеристики цієї моделі:

- заняття в аудиторії не проводяться (слухачі навчаються самостійно, дотримуючись докладних інструкцій програми);
- слухачі взаємодіють з методистом і час від часу між собою;
- представлення змісту курсу відбувається через друковані видання, комп'ютерні диски або відеозаписи, які слухачі можуть вивчати в будь-який зручний для них час;
- матеріали курсу використовуються протягом кількох років, є загальними для всіх методистів, і, як правило, є результатом структурованого процесу розробки, в якому беруть участь фахівці з даного предмета та спеціалісти зі створення інформаційно-навчального середовища.

2. Модель «відкрите навчання + аудиторія», яка передбачає використання друкованого викладу курсу й інших засобів (наприклад відеозаписів або комп'ютерних дисків), що дають змогу слухачам вивчати курс у найбільш прийнятному для нього темпі, у поєднанні з інтерактивними телекомунікаційними технологіями для організації спілкування слухачів усередині дистанційної групи.

Найважливішими характеристиками цієї моделі вважають такі:

- ознайомлення зі змістом курсу відбувається через друковані видання, комп'ютерні диски або відеозаписи, якими слухачі можуть скористатися у будь-який зручний для них час;
- матеріали курсу використовуються понад один рік і розробляються для кожного викладача (наприклад, відеозапис його лекцій);
- слухачі періодично спілкуються між собою та з викладачем за допомогою інтерактивних технологій (відеоконференцій з використанням комп'ютерних мереж, спілкування у чат-кімнатах тощо);
- слухачі періодично збираються разом для проведення занять за участю викладача;
- заняття в аудиторії проводяться для того, щоб слухачі могли обговорити й уточнити основні поняття, набути навичок щодо розв'язування задач, групової роботи, виконання лабораторних робіт, моделювання тощо.

Досвід роботи дозволяє стверджувати:

1. Вчителю необхідно створити умови для розвитку професіоналізму, майстерності, освіченості, творчого ставлення до своєї діяльності;
2. Давати ґрунтовні методологічні, загальноосвітні та базові знання під час курсової підготовки та в міжкурсний період;
3. На інформаційному рівні вчити відслідковувати найбільш цікаві та корисні для нього напрями розвитку науки і практики, розвитку суспільства в цілому, відповідних та споріднених галузей, робити відповідні узагальнення, визначати нові тенденції та перспективи виконання творчих проектів та їх упровадження в навчальний процес;

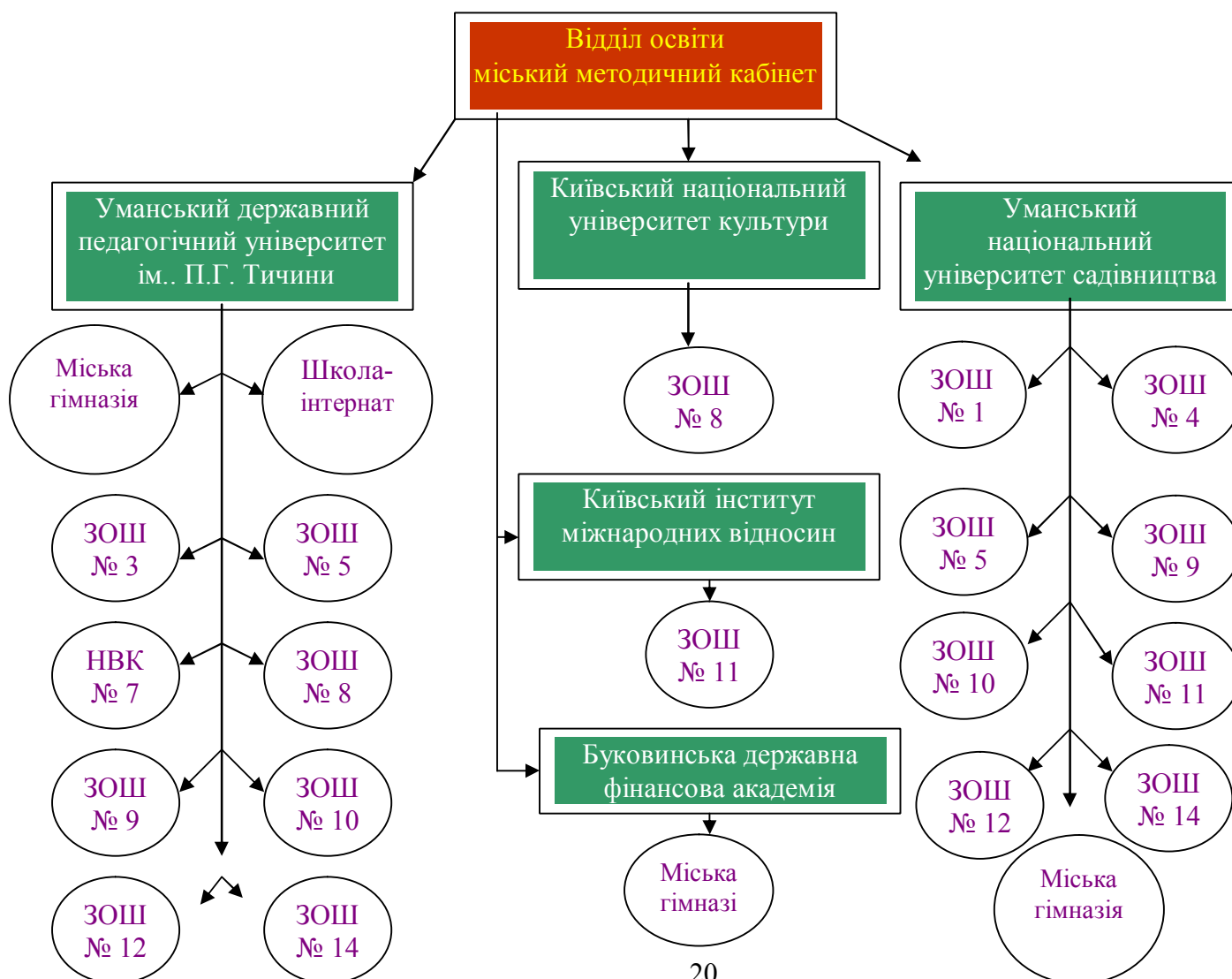
4. На аксіологічному рівні стимулювати творчу активність слухачів, формувати потребу у подальшому розвитку;
5. На діяльнісному – впроваджувати у практику відповідні методи, технології, прийоми ефективної роботи; розвивати вміння широкого профілю, адже навчання відбувається не за суто предметним, а за комплексним принципом.

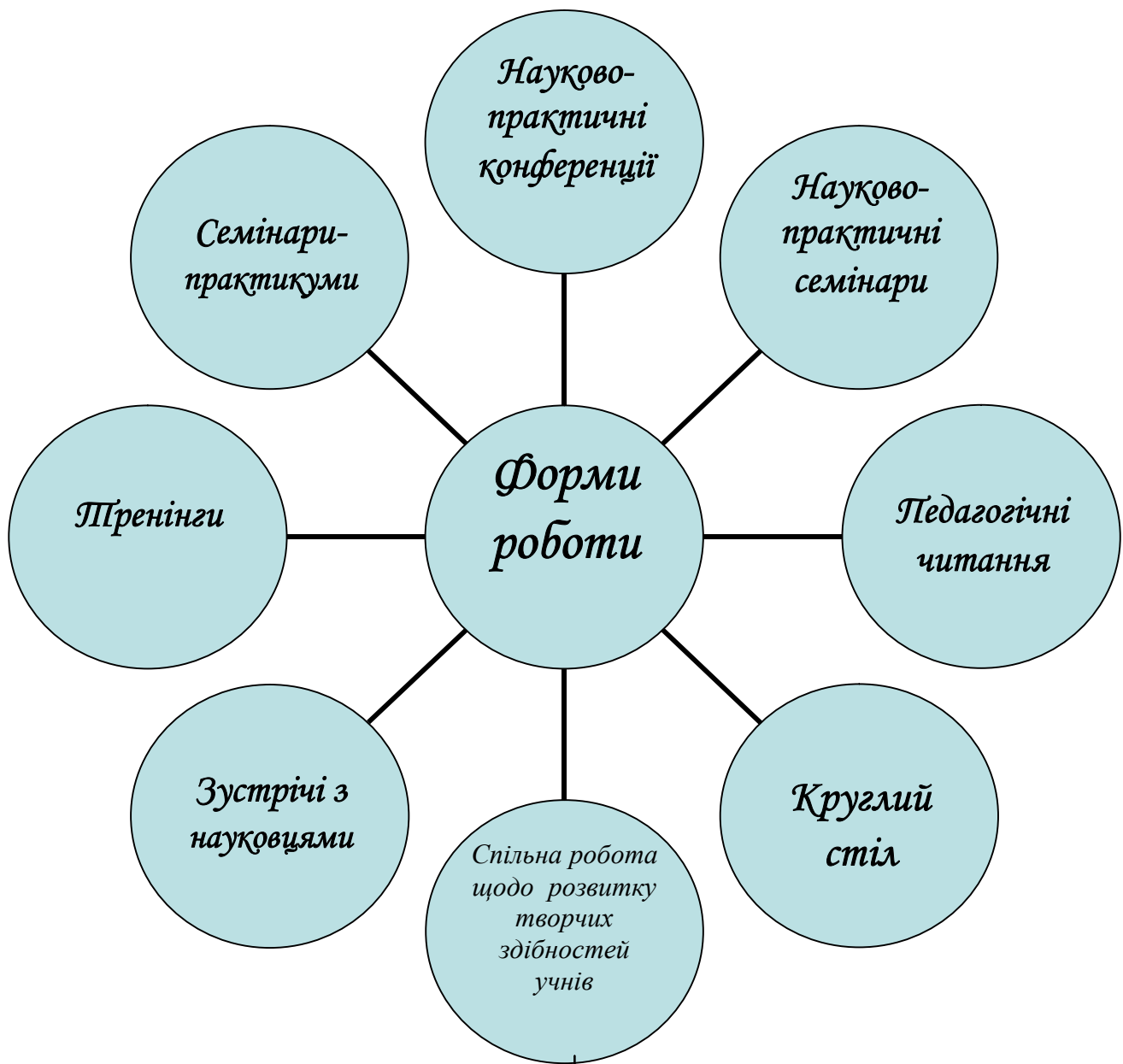
Особливу увагу варто надавати міжпредметним зв'язкам, інтегративним тенденціям в освіті, для чого потрібно розробити спецкурси, тренінги, активні лекції; розвивати вміння педагога адаптувати новації в систему дидактичних форм і засобів своєї діяльності.

4. Співпраця відділу освіти, міського методичного кабінету з вищими навчальними закладами

З метою впровадження в навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів науково-методичних розробок, методичних систем навчання та програмно-методичного забезпечення шкільних навчальних предметів міський методичний кабінет спрямовує роботу загальноосвітніх навчальних закладів на співпрацю з вищими навчальними закладами міста та України.

Ефективним чинником у напрямку удосконалення самоосвітньої діяльності вчителів міста є тісна співпраця з Уманським державним педагогічним університетом ім. П.Тичини

- Навчально-консультативні заняття з учнями – членами МАН
- Міжнародний конкурс знавців української мови ім. П. Яцика
- «Левеня»
- «Кенгуру»
- «Колосок»
- Конкурс «Кмітливий математик » (3-4 класи)
- Конкурс читців – декламаторів
- Конкурс знавців курсу « Я і Україна»
- Математичний гурток для обдарованих дітей

Зустріч учителів математики міста з автором підручника «Математика» 5-6 класи, «Алгебра» 7-11 класи, «Геометрія» 7-11 класи Бевз В.Г. (УДПУ)

Семінар-практикум вчителів математики та інформатики міста з доктором педагогічних наук, професором, академіком НАПН України, директором інституту інформатики національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова Жалдаком М.І.

Семінар-практикум учителів фізики на базі УДПУ

Засідання круглого столу вчителів біології на базі екологічної лабораторії УДПУ

Зустріч вчителів біології з доцентом кафедри генетики та селекції Уманського національного університету садівництва Сигидою В.П. в лабораторії меристемних технологій вирощування рослин

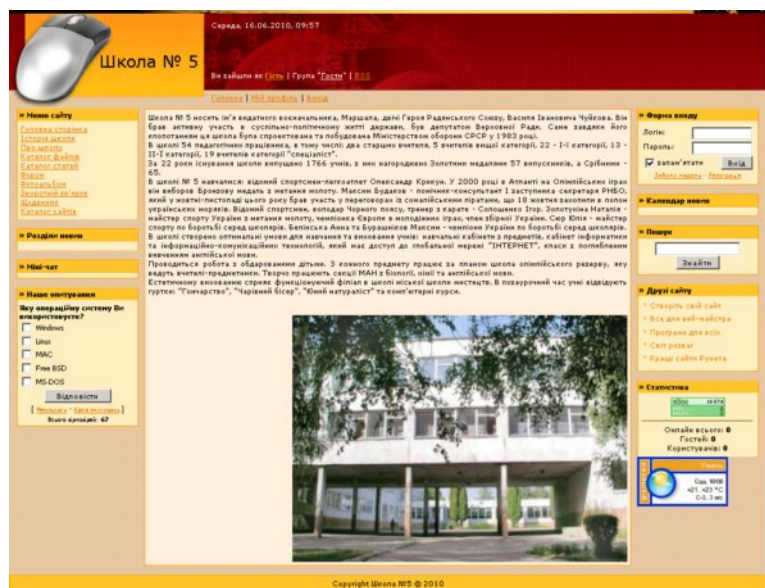
Заняття в лабораторії інформаційних технологій

5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в самоосвіті педагогічних працівників.

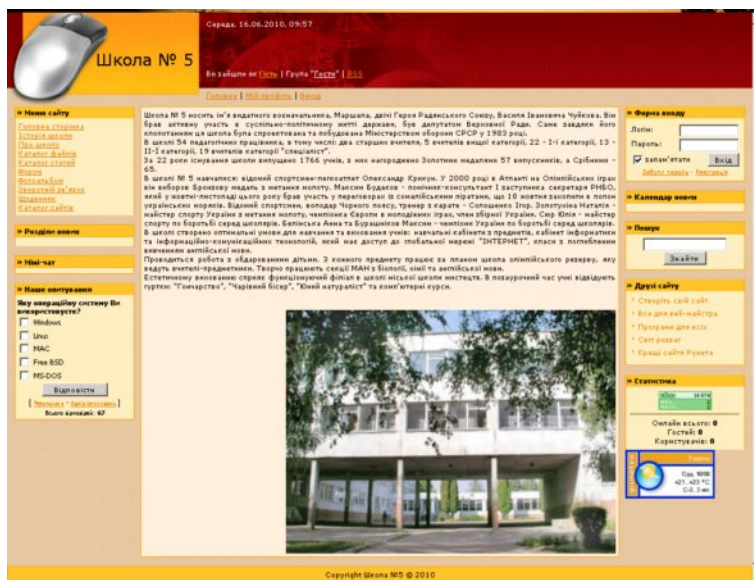
Комп'ютерна грамотність стала складовою частиною загальнолюдської культури, і це зумовлено сучасним рівнем розвитку технологій. Саме тому Міністерство освіти і науки України значну увагу приділяє обладнанню всіх навчальних закладів сучасними ЕОМ та навчанню вчителів навичок роботи на ПК.

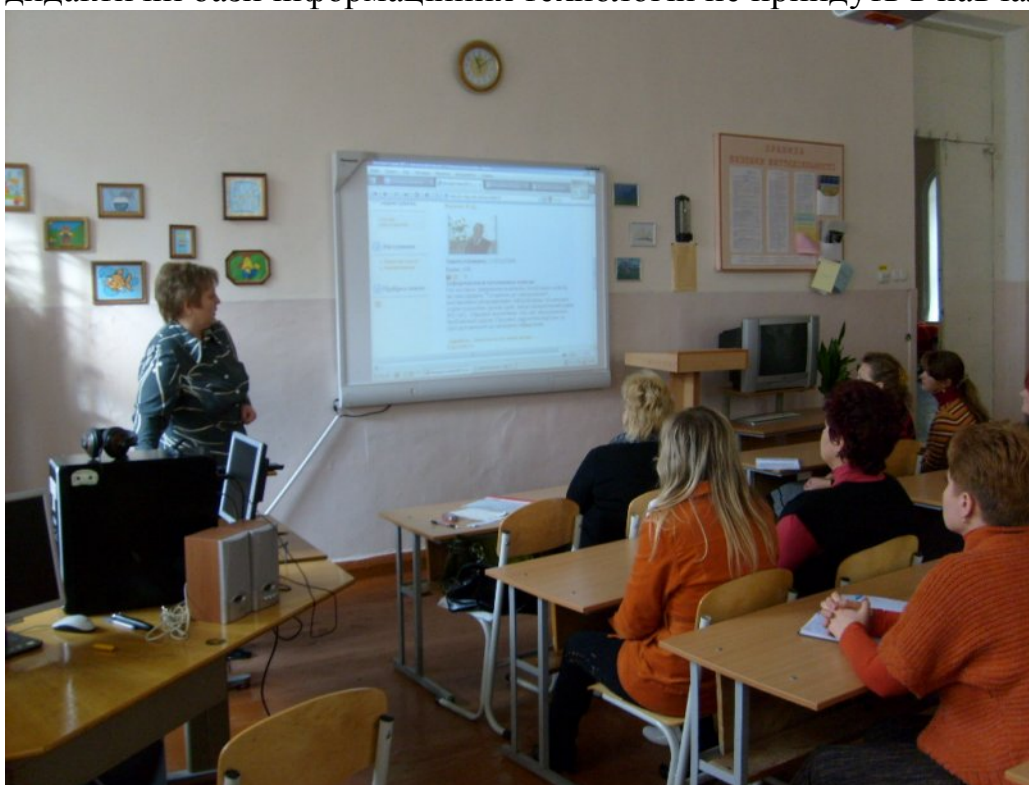
Міський відділ освіти постійно працює над збагаченням та оновленням навчальної комп'ютерної техніки. В даний час у навчальних закладах міста 274 комп'ютери, 16 комп'ютерних комплексів, всі загальноосвітні навчальні заклади підключені до мережі Інтернет та мають власні шкільні сайти, поштові скриньки.

У відділі освіти та в окремих закладах встановлено придбано інтерактивні дошки; встановлено комп'ютери в предметних кабінетах та в шкільних бібліотеках.

Досвід показав, що без належної підготовки вчителя створені матеріальні та дидактичні бази інформаційних технологій не придуть в навчальні заклади.

Використання комп'ютерів в навчальному процесі загальноосвітньої школи зумовлює оволодіння практичними навичками роботи з комп'ютером усіма вчителями, незалежно від того, які предмети вони викладають.

Рівень розвитку сучасної техніки та програмного забезпечення дозволяє будь-якому вчителю після невеликої підготовки ефективно використовувати персональний комп'ютер у навчальному процесі для розв'язання різноманітних задач як навчального, так і методичного характеру.

Методичний кабінет відділу освіти, розуміючи роль інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному навчально-виховному процесі, всіляко сприяє формуванню інформаційної культури вчителів, керівників закладів. З цією метою значна частина педагогічних працівників пройшли перепідготовку за 80-годинною програмою

«Користувача» на базі комп'ютерних кабінетів загальноосвітніх навчальних закладів.

Завдяки успішній роботі програми підвищується рівень професійної компетентності вчителів міста, формується інформаційна культура вчителів, підвищується рівень ефективності використання комп'ютерних класів, мультимедійних засобів навчання.

Освітня програма «Intel». Навчання для майбутнього» дала змогу вчителям збагатити свій арсенал інноваційних методик та розширити свої знання як учителя-фахівця, так і вчителя-методиста. Залучення вчителів міста загальноосвітніх навчальних закладів, разом з ними і їх учнів до ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій дало змогу для спілкування, проведення досліджень, пошуку додаткової інформації.

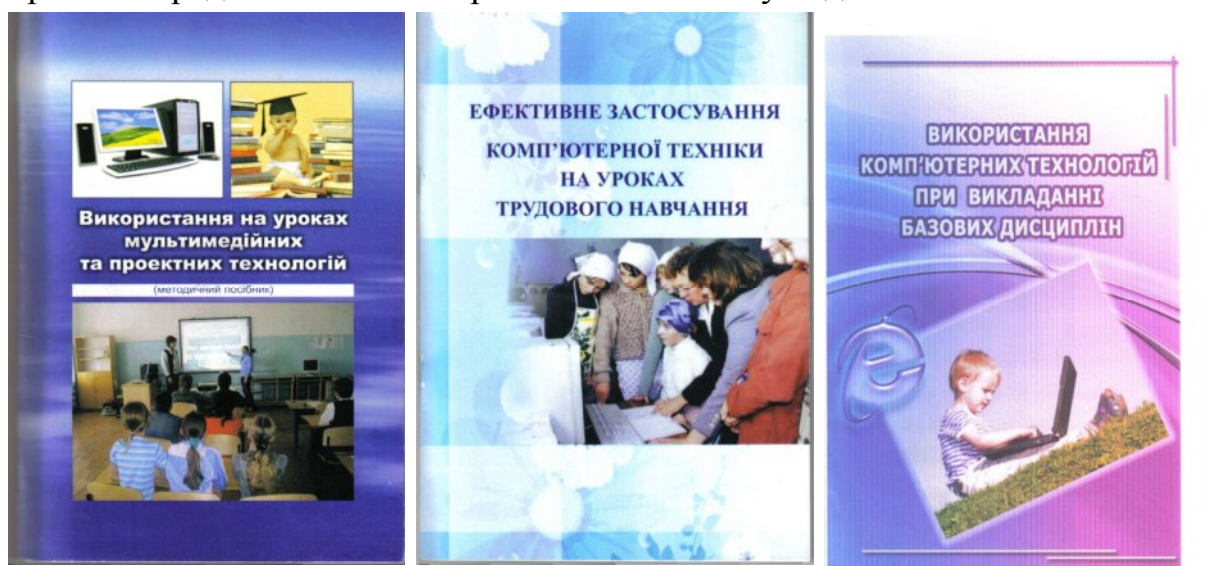
У рамках освітньої програми «Intel». Навчання для майбутнього» відбувається інтенсифікація сучасного викладання будь-якого навчального предмета з застосуванням інтерактивних методик навчання, зокрема методу проектів. Опановуючи метод проектів, учитель зосереджує свою увагу на педагогічних питаннях, на плануванні змін навчально-виховного процесу, зокрема у сумісній діяльності учнів та вчителя.

Така спільна робота учня і вчителя є в роботі науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН.

З метою створення умов для зацікавленості педагогів до освоєння нових інформаційних технологій і застосування їх в навчальному процесі в місті працює два опорних навчальних заклади: загальноосвітня школа I – III ступенів № 5 ім. В.І.Чуйкова та міська гімназія.

З метою вдосконалення методики використання комп'ютерної техніки в навчальному та виховному процесі, методично правильно використовувати програмні засоби з навчальних предметів в роботі методичних об'єднань. Працюють творчі групи вчителів математики, інформатики, фізики, біології, хімії, географії.

Досвідом роботи вчителі-предметники діляться на сторінках фахової преси та представляють свої роботи на виставку педтехнологій.

Значна робота з формування інформаційної культури працівників загальноосвітніх навчальних закладів проводиться на базі опорної загальноосвітньої школи I – III ступенів № 5 ім. В.І.Чуйкова та особисто директором В.О.Килимником, який ділиться досвідом роботи по використанню інформаційних технологій в управлінській діяльності.

У школі створена програма для оптимізації праці керівника загальноосвітнього закладу. Вона використовує технології в роботі з обліку педагогічних кадрів навчального закладу, обліку дітей в мікрорайоні школи, складанні звітності, контролю за виконанням доручень, планів.

Досвідом роботи з використання локальної мережі, створення комфортних робочих місць користувачів, не прив'язаних до конкретного комп'ютера, ділиться на педрадах та семінарах педагогічні працівники міської гімназії.

Велику допомогу щодо підвищення рівня професійної компетентності вчителів-предметників, формування інформаційної культури надає лабораторія інформаційних технологій ОПОПП. На базі інституту пройшли підготовку за програмою Intel. Навчання для майбутнього» і отримали сертифікати тренерів 76 вчителів-предметників загальноосвітніх навчальних закладів міста.

Директор опорної школи № 5 Килимник В.О. активно використовує у своїй роботі комп'ютер

6. Забезпечення методичною літературою. Робота з літературними джерелами.

У процесі роботи над обраною проблемою вчитель вивчає джерела науково – методичної інформації, досвід педагогів – новаторів, аналізує власну педагогічну діяльність. Вивчення літературних джерел допомагає представити педагогу значимість обраної теми самоосвіти, визначити основоположні теоретичні і методологічні принципи її виконання.

Роботу з літературними джерелами необхідно розпочати з вивчення державних документів, підручників, навчальних посібників, довідників, а також монографій. Потім вивчаються статті у журналах. Разом із вказаними літературними джерелами можуть бути використані збірники наукових праць, збірники наукових статей і матеріали наукових конференцій.

Для полегшення подальшої роботи вчитель складає бібліографічні картки літературних джерел, з якими він ознайомився. Для цього використовуються спеціальні бланки (такі, як у бібліотечних каталогах) або невеличкі листки цупкого паперу. Існують загальноприйняті правила опису джерел в списках літератури з єдиною пунктуацією і скороченням. В бібліографічні картки вносяться короткі анотації літературних джерел, в яких відмічаються основні питання, які висвітлені в книзі або статті, та висновки за ними.

Після попереднього ознайомлення з літературними джерелами та складання особистої картотеки по темі рекомендуємо більш глибоко вивчити літературу на основі повторного читання.

Результати вивчення літератури з питань проблеми самоосвіти оформлюються у вигляді тематичних оглядів, рефератів, де викладається суть найважливіших наукових положень, виявляються основні концепції (збігання і відмінність), групуються мало розроблені, неясні, дискусійні та не вивчені моменти. Важливо з'ясувати, що нового, оригінального вносить автор кожної публікації, викласти своє ставлення до його концепції та визначити можливість використання її у своїй роботі.

Під час опрацювання літературних джерел методичні працівники рекомендують вчителю вести записи в певній системі. Найбільш поширеними формами записів є конспекти, тези, цитати, цифрові дані.

Конспект – короткий виклад певного твору, основних положень і їх аргументація без деталей та дрібниць.

Тези – це основне положення, яке коротко викладає одну з основних думок твору.

Цитати – це дослівні витримки з оригіналу тексту книги або статті.

Для записів обираються найбільш важливі положення, визначення, висновки, рекомендації, цікаві приклади, фактичний матеріал і цифрові дані.

З появою в роботі вчителя комп'ютера та Інтернету значно підвищуються можливості педагогічної самоосвіти.

Вивчення літератури являє собою підготовчий етап роботи вчителя над проблемою самоосвіти.

Щорічно на бібліотеку міського методичного кабінету передплачуються всі фахові періодичні видання, що сприяють методичному та фаховому зростанню педагогів. В бібліотеці методичного кабінету до послуг педагогічних працівників навчальних закладів художня література за новими програмами, методична та довідкова література, сучасні підручники.

7. Висновки

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що методичними службами відділу освіти Уманського міськвиконкому на достатньому рівні проводиться робота, що відповідає новим соціальним, освітнім, культурно-просвітницьким тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму і компетентності, соціальної відповідальності, формуванню загальнолюдських ціннісних орієнтацій учителів. Особлива увага приділяється питанню формування інформаційної культури працівників, роботу загальноосвітніх навчальних закладів спрямовано на активну співпрацю з вищими навчальними закладами міста та України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза, 1996. – 36 с.
2. Борисюк В.В. Розвиток соціально-педагогічних ідей в Україні (кінець XIX ст.)// Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя: Зб. наук.-метод. пр. – Київ-Житомир, 1999. – 188 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.:Либідь, 1997. – 376 с.
4. Дубасенюк О.А. Методи формування професійної умілості майбутніх вчителів// Шлях освіти. – 1998. - № 3. – С. 37-40.
5. Малихін О.В. Методичні рекомендації для формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті. – Кривий Ріг: КДПУ, 2000. – 24 с.
6. Протасова Н.Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку. – К., 1998. – 176 с.
7. Сігаєва Л.Є. Проблема підготовки й підвищення кваліфікації вчителів у контексті неперервної освіти// Педагогіка і психологія. – 1999. - № 3. – С.94-100.
8. Громцева А.К. Формирование у школьников готовности к самообразованию: Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. институтов. – М.: Просвещение, 1983. – 144 с.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПШ
Зам. № 1091 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1